

یک شاخص، یک تحلیل

مروری کوتاه بر شاخص‌های اثر گذار بر محیط کسب و کار

❖ تحلیل شماره ۳ (شاخص بهره‌وری نیروی کار)

بهره‌وری نیروی کار نشان می‌دهد هر شاغل، به‌طور متوسط، چه میزان تولید واقعی در اقتصاد ایجاد می‌کند. در این گزارش، این شاخص از نسبت تولید ناخالص داخلی حقیقی به جمعیت شاغل محاسبه شده است.

روند شاخص بهره‌وری نیروی کار در ایران - ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۳

منبع: محاسبات بر اساس داده‌های تولید ناخالص داخلی حقیقی بانک مرکزی و جمعیت شاغل مرکز آمار ایران

نمودار نشان می‌دهد بهره‌وری نیروی کار ایران در دو دهه گذشته روندی افزایشی اما ناپایدار داشته است. در دهه نخست، شاخص پس از رشد اولیه، در سال‌های پایانی تحت تأثیر افت رشد اقتصادی و شوک‌های اقتصاد کلان کاهش پیدا کرد. در دهه دوم نیز اگرچه بهره‌وری پس از افت سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ ترمیم شده و در سال ۱۴۰۳ به سطح بالاتری رسیده، اما مسیر آن پایدار و بدون وقفه نبوده است. این وضعیت نشان می‌دهد رشد تولید در اقتصاد ایران هنوز به‌طور مستمر از مسیر افزایش کارایی نیروی کار، فناوری و مدیریت بنگاه‌ها شکل نگرفته است؛ یعنی حدود ۲.۸ واحد درصد از رشد اقتصادی سالانه از محل بهره‌وری تأمین شود و در سیاست‌های کلی اصل ۴۴ نیز افزایش کارایی، رقابت‌پذیری و بهره‌وری بنگاه‌ها از اهداف اصلی واگذاری و کاهش تصدی‌گری دولت بوده است.

در مقایسه منطقه‌ای، ترکیه از نظر تولید به ازای هر شاغل بالاتر از ایران قرار دارد و عربستان و امارات نیز به دلیل ساختار سرمایه‌بر، نفتی و سرمایه‌گذاری گسترده، سطح بهره‌وری بالاتری دارند. بنابراین وضعیت ایران در این شاخص نشان می‌دهد:

- بخش مهمی از رشد اقتصادی ایران هنوز از مسیر افزایش کارایی و بهره‌وری، ایجاد نمی‌شود.
- وقتی بهره‌وری نیروی کار پایین بماند، هزینه تولید بالا می‌رود و رقابت‌پذیری بنگاه‌ها کاهش می‌یابد.
- اگر دستمزد، انرژی، مواد اولیه و هزینه‌های اداری سریع‌تر از بهره‌وری رشد کنند، فشار آن به قیمت مصرف‌کننده یا کاهش سود بنگاه منتقل می‌شود.